

PATRIMONIUL CULTURAL NAȚIONAL – REPERE LEGISLATIVE ALE PROCESULUI DE DIGITIZARE ÎN ROMÂNIA

ANA-MARIA ROMAN-NEGOI
Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

National Cultural Heritage – Legislative Landmarks of the Digitisation in Romania ABSTRACT

The rapid development of ICT (Information and Communication Technology) in recent years has brought to the fore not only new concepts, such as artificial intelligence, but also a reality to which society is beginning to adapt and, especially, to regulate it, therefore responding to the challenges and the unknowns specific to any beginnings. Digitisation, as a first stage, followed by digitalisation and digital transformation could not ignore the cultural heritage – written documentary heritage (libraries); movable heritage (museums, collections); audio-visual heritage (audio-visual archives); immovable heritage (monuments, archaeology) – taking on the most diverse challenges, especially related to the legislative aspects that must be considered in this undertaking, of which compliance with copyright has been and still is a weakness. At this moment, artificial intelligence is also a field, increasingly embraced by the younger generation, suggestively named the *digital born generation*¹.

All these technological transformations and innovative aspects mirrored in behaviours necessitated legislative regulation, with rules and limits on their usage, meant to ensure social and human balance. Specific legislation has regulated, disciplined and encouraged the effort of digitising the national cultural heritage, taking it out of the empirical area and professionalising it.

This paper proposes to debate the most important European and national legislative landmarks of digitisation in Romania, norms which by their importance and especially their impact have built the base on which artificial intelligence is nowadays developing.

We chose the year 2008 as reference point, as in Romania, only from that moment we can discuss about institutionalisation of the digitisation process, even if the efforts of the collectives from libraries and other cultural institutions to bring information closer and present it digitally, are previous to that year².

Digitisation must not be confounded with artificial intelligence. Without debating the area of artificial intelligence, which is currently elaborating specific legislation worldwide and nationally, we intend to offer for the segment of digitisation and digitalisation of the national cultural heritage of Romania, the legislative landmarks that standardised and supported the development of this field.

Cuvinte-cheie: patrimoniu cultural, legislație, digitizare

Key words: cultural heritage, legislation, digitisation

Patrimoniul cultural a evoluat rapid datorită tehnologiilor digitale. Tendința actuală este de a păstra patrimoniul cultural și de a-l aduce în acest deceniu digital,

¹ Palfrey, Gasser 2008; Yong, Gates 2014, p. 102.

² Filip 2014, p. 167-168.

de a-l conserva și de a-l face vizibil. Oportunitățile fără precedent aduse de tehnologii precum Data, AI, 3D și XR readuc la viață siturile de patrimoniu cultural. Muzeele virtuale oferă vizitatorilor posibilitatea de a vedea bunuri culturale în context și de a avea în față obiecte sau locuri uneori inaccesibile publicului. Transformarea sectorului are ca rezultat facilitarea accesului online la materiale culturale pentru toată lumea³.

Contextul european a jucat un rol hotărâtor în inițierea, reglementarea și oficializarea cadrului de referință pentru procesul de digitizare din România. Recomandările și Directivele Uniunii Europene au deschis și susținut, în mod organizat și unitar, o politică comună la nivelul întregului spațiu comunitar, căreia România, în calitate de stat membru din anul 2007, a trebuit să îi răspundă. Primul document de referință în domeniu este reprezentat de Recomandarea Comisiei Europene 2006/585/CE din 24 august 2006⁴ privind digitizarea și accesibilizarea online a materialului cultural. Concretizare a *Inițiativei i2010*⁵, în cadrul căreia bibliotecile digitale se regăseau ca obiectiv major, Recomandarea a promovat conservarea și accesibilitatea memoriei culturale a Europei în coordonatele oferite de tehnologia digitală. Memoria colectivă avea în vedere tipărituri (cărți, reviste, ziare), fotografii, obiecte muzeale, documente arhivistice și materiale audiovizuale. Trebuie menționat faptul că, în dreptul comunitar, recomandarea și avizul sunt acte juridice care nu au caracter obligatoriu. Deși recomandarea nu atrage o obligație legală, ea deschide, de regulă, o direcție de acțiune pe termen lung a Comisiei Europene, la care statele membre aderă în ritmul și specificul propriu. Recomandarea a venit pe fondul în care eforturile statelor europene în domeniul digitizării erau fragmentate și lipsite de coerență pe termen lung. Ea a urmărit, în cele 11 puncte ale sale, demararea unui efort cultural de proporții, care să asigure un viitor memoriei colective a Europei: stabilirea cadrului general, a unor standarde comune, încurajarea parteneriatelor, rezolvarea impedimentelor de ordin legislativ în procesul de digitizare, elaborarea de strategii pe termen lung la nivel național pentru prezervarea și accesibilizarea materialului digitizat, în deplin acord cu respectarea drepturilor de autor, planuri de acțiune și obiective măsurabile, comunicarea între statele membre cu privire la acțiuni similare pentru a se asigura o unitate a demersurilor în vederea realizării conexiunilor digitale ale informațiilor.

În luna decembrie a aceluiași an, Jurnalul oficial al Uniunii Europene C297 din 7 decembrie 2006, publica concluziile Consiliului Uniunii Europene din 13

³ Patrimoniul cultural digital, vezi <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cultural-heritage> (accesat la 04.02.2025).

⁴ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32006H0585> (accesat la 04.02.2025).

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:l24226i&frontOfficeSuffix=%2F> (accesat la 04.02.2025).

noiembrie 2006⁶, cu privire la digitizarea și accesibilizarea online a materialului cultural. Era constatată o cerere în creștere pentru conținutul cultural în format digital, atât la nivelul populației, cât și la nivelul comunității academice. În acord cu liniile directoare ale *Strategiei de la Lisabona*, patrimoniul cultural era considerat un fundament care poate susține noi direcții de dezvoltare în domeniile economic, social, educațional. Se susținea ideea unei biblioteci digitale europene comune, cu puncte de acces în statele membre. Documentul invita statele membre să își consolideze strategiile naționale și obiectivele pentru digitizare și conservare digitală și să contribuie cu materiale la proiectul bibliotecii digitale europene. Se promova îmbunătățirea cadrului general de dezvoltare a acestei politici și întărirea legăturilor dintre statele membre, în vederea realizării de sinergii a acțiunilor lor. Consiliul invita Comisia Europeană să susțină și să coordoneze crearea bibliotecii digitale europene, să îmbunătățească politica de coordonare prin crearea unui grup de lucru format din reprezentanți ai statelor membre, să fixeze condițiile cadru de dezvoltare a procesului de digitizare a patrimoniului cultural, să urmărească evoluția obiectivelor și să raporteze periodic Consiliului progresul înregistrat. Pentru intervalul 2007-2009, era stabilit un plan de acțiune în vederea coordonării procesului de digitizare a conținutului cultural și științific. Deschisă în anul 2008, platforma Europeană, colecția culturală digitală a Europei, constituie materializarea cea mai importantă a politicii comunitare în domeniul conservării, valorificării și accesibilizării patrimoniului cultural național.

Rezoluția Parlamentului European din data de 5 mai 2010⁷ și concluziile Consiliului din 10 mai 2010⁸ au consolidat dezvoltarea agendei digitale comune, în mod special prin încurajarea statelor membre să pună la dispoziția bibliotecii Europene lucrări din bibliotecile lor naționale. Planul de lucru pentru cultură pentru perioada 2011-2014, stabilit de Consiliu⁹ în cadrul reuniunii sale din luna noiembrie 2010, a subliniat necesitatea unui efort coordonat în domeniul digitizării.

O nouă Recomandare a Comisiei Europene 2011/711/UE din 27 octombrie 2011¹⁰, privind digitizarea și accesibilizarea online a materialului cultural și conservarea digitală, completa pachetul de măsuri politico-juridice cu impact asupra patrimoniului cultural național din statele membre. În acel moment,

⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2006:297:FULL> (accesat la 05.02.2025).

⁷ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2010-0129_RO.pdf (accesat la 05.02.2025).

⁸ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0527\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010XG0527(01)) (accesat la 05.02.2025).

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A42010Y1202%2801%29> (accesat la 05.02.2025).

¹⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:32011H0711> (accesat la 05.02.2025).

România era deja stat membru al Uniunii Europene, statut care atrăgea după sine necesitatea alinierii la direcțiile de dezvoltare deschise de Comisie. Încă din anul 2011 era conturată Strategia *Europa 2020*, în care digitizarea și conservarea memoriei culturale a Europei constituiau domenii cheie abordate.

Ulterior recomandărilor, au fost emise în acest domeniu și directivele. Acte juridice aparținând dreptului secundar al Uniunii Europene, acestea au caracter obligatoriu, în conformitate cu tratatele de aderare. Directivele sunt transpuse de statele membre ale Uniunii în legislația națională, în vederea aplicării. Directiva stabilește obligativitatea cu privire la rezultatele care trebuie realizate, fiecare stat membru având însă libertatea de a-și stabili planul și metodele pentru atingerea acestora¹¹.

Directiva 2013/37 UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013¹² privind reutilizarea informațiilor din sectorul public a constituit un reper important în ceea ce privește obligativitatea statelor membre de a atinge un standard în ceea ce privește conservarea și valorificarea patrimoniului cultural prin digitizare. Potrivit obiectivelor urmărite, fiecare stat membru trebuia să își dezvolte propria strategie pe termen lung în domeniul digitizării, să își actualizeze legislația în domeniu, în acord cu legislația comunitară și internațională în sfera drepturilor de autor, să se creeze în statul respectiv o bibliotecă digitală drept cadru de referință și o platformă de acces online. Politica europeană comună în domeniul digitizării s-a construit progresiv, susținută, pe de-o parte, prin puterea legislativă a documentelor programatice ale Comisiei Europene care au stabilit termene precise pentru urmărirea implementării acestor obiective și, pe de altă parte, prin puterea exemplului oferit de însăși inițiativa acestei politici, prin proiecte finanțate direct de către Comisie. În prezent, Directiva 2013/37 UE a Parlamentului European a fost actualizată cu Directiva (UE) 2019/1024 a Parlamentului European și a Consiliului din 20 iunie 2019¹³, care accentuează, în ceea ce privește sectorul cultural, încurajarea parteneriatului public-privat în digitizarea resurselor culturale, durata și drepturile părților implicate. Este de remarcat faptul că, încă din anul 2019, Comisia a trasat obligativitatea cadrului legislativ al fiecărui stat pentru a stimula inovarea digitală, cu precădere inteligența artificială. În fundamentarea setului de documente, un loc aparte ocupă elaborarea unor definiții foarte riguroase ale unor concepte și termeni cu care se operează, legislația reclamând astfel un impact și la nivel lingvistic. Spre exemplu, „date provenite din cercetare” au fost definite ca documente în format digital care

¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/european-union-directives.html> (accesat la 06.02.2025).

¹² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32013L0037> (accesat la 06.02.2025).

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX%3A32019L1024> (accesat la 06.02.2025).

nu sunt publicații științifice și care sunt colectate sau produse în cursul activităților de cercetare științifică și sunt utilizate ca dovezi în procesul de cercetare sau sunt acceptate în mod curent în comunitatea de cercetare drept necesare pentru validarea concluziilor și rezultatelor cercetărilor¹⁴.

Obiectivele ambițioase din sfera digitizării, digitalizării și transformării digitale¹⁵ au fost susținute prin mobilizarea unor resurse financiare și umane în cadrul programelor multianuale finanțate de Comisia Europeană, *Europa digitală* fiind poate cel mai elocvent exemplu în acest sens¹⁶. *Europa digitală* alocă 7,5 miliarde de euro în perioada 2021-2027 pentru proiecte de tehnologie digitală în domenii precum supercalculul, inteligența artificială, securitatea cibernetică, competențele digitale avansate și integrarea tehnologiei digitale, cu sprijinul centrelor de inovare digitală¹⁷. Principiile transformării digitale a societății au fost concentrate în *Busola pentru dimensiunea digitală 2030: modelul european pentru deceniul digital*, comunicarea programatică a Comisiei Europene din 9 martie 2021, care urmărește consolidarea Uniunii Europene ca actor principal la nivel mondial¹⁸.

Începând cu anul 2014, Comisia Europeană a monitorizat progresele digitale ale statelor membre în cadrul rapoartelor privind Indicele economiei și societății digitale (DESI). Rapoartele DESI includ atât profiluri de țară, cât și capitole tematice. În plus, la rapoartele privind fiecare stat membru se anexează un capitol aprofundat privind telecomunicațiile. România se situează pe locul 27 din cele 27 de state membre ale UE în cadrul Indicelui economiei și societății digitale (DESI) pentru anul 2022¹⁹.

Comisia Europeană a alimentat dezbaterile politice și a reunit părțile interesate pentru a îmbunătăți condițiile-cadru pentru digitalizare și conservare digitală, prin Recomandarea sa privind un spațiu european comun al datelor pentru patrimoniul cultural, din 10.11.2021²⁰. Grupul de experți ai Comisiei Europene privind un spațiu european comun de date pentru patrimoniul cultural (CEDCHE) a fost creat să monitorizeze progresele înregistrate în ceea ce privește punerea în

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Pentru detalierea definiției termenilor, vezi Roman-Negoi 2023, p. 191-192.

¹⁶ Regulamentul (UE) 2021/694 al Parlamentului European și al Consiliului din 29 aprilie 2021 de instituire a programului „Europa digitală”. Text consolidat în prezent cu Regulamentul (UE) 2023/1781 al Parlamentului European și al Consiliului, din 13 septembrie 2023. Vezi și <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1781/oj/ron> (accesat la 10.02.2025).

¹⁷ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/64/digital-agenda-for-europe> (accesat la 10.02.2025).

¹⁸ <https://eufordigital.eu/ro/library/2030-digital-compass-the-european-way-for-the-digital-decade/> (accesat la 10.02.2025).

¹⁹ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/policies/desi-romania> (accesat la 10.02.2025).

²⁰ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-proposes-common-european-data-space-cultural-heritage> (accesat la 12.02.2025).

aplicare a recomandării Comisiei. Acesta analizează și discută politicile privind patrimoniul cultural digital și viitoarea inițiativă pentru un spațiu european comun al datelor. De asemenea, facilitează schimbul de informații și de bune practici în strânsă colaborare cu instituțiile culturale²¹.

Planul de lucru în domeniul culturii pentru perioada 2023-2026 al Consiliului European stabilește patru acțiuni concrete: protejarea patrimoniului cultural împotriva dezastrelor naturale și provocate de om, combaterea traficului ilicit de bunuri culturale, conservarea patrimoniului cultural din Ucraina și o acțiune climatică prin intermediul artelor și al patrimoniului cultural²².

La nivelul Uniunii Europene, actele juridice care au reglementat evoluția patrimoniului cultural pe drumul transformării digitale – recomandările, deciziile, directivele, regulamentele – constituie legislația secundară. Îmbogățită substanțial în ultimii ani, pe fondul concurenței tehnologice cu Statele Unite și China, ea a deschis țării noastre o direcție de dezvoltare durabilă și oportunități financiare pentru conservarea și punerea în valoare a bogatei moșteniri culturale românești, pe care a conectat-o digital la moștenirea spațiului european din care se revendică.

În ceea ce privește cadrul național al procesului de digitizare, acesta s-a definit treptat, de la actele juridice cu caracter general, care au stabilit reperele instituționale de orientare și reglementare (instituțiile responsabile, comisii de specialitate, direcții de acțiune vizate și timp de realizare), până la cele de strictă specialitate care au abordat probleme specifice: drepturile de autor, securitatea cibernetică, semnătura electronică sau, recent, inteligența artificială.

La nivelul României, reperul legislativ privind instituționalizarea efortului privind conservarea și valorificarea patrimoniului cultural românesc prin digitizare este fixat în anul 2008. Este vorba de Ordinul Ministrului Culturii nr. 2244/15.04.2008 privind înființarea Comisiilor de specialitate pentru digitizarea resurselor culturale naționale²³ și Hotărârea nr. 1676 din 10/12/2008²⁴, prin care s-a aprobat Programul național pentru digitizarea resurselor culturale naționale și crearea Bibliotecii Digitale a României. Documente cu caracter programatic, acestea profesionalizau un efort care începuse deja în multe dintre bibliotecile din România, atât pe fondul presiunii interne privind accesul mai rapid la informație, cât și sub influența realizărilor din spațiul vest-european.

Reglementările legislative au constituit fundamentul pentru existența unui proiect de digitizare a patrimoniului unitar, extins la scară națională, care cuprindea 4 direcții: patrimoniu scris (biblioteci), patrimoniu mobil (muzee,

²¹ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/policies/cultural-heritage> (accesat la 12.02.2025).

²² <https://culture.ec.europa.eu/ro/cultural-heritage/eu-policy-for-cultural-heritage/eu-competences-in-cultural-heritage> (accesat la 12.02.2025).

²³ <https://bibnat.ro/comisia-pentru-digitizarea-patrimoniului-cultural-scris/> (accesat la 12.02.2025).

²⁴ <http://www.cimec.ro/Muzee/HG-1676-2008-digitizare22-12-2008.pdf> (accesat la 12.02.2025).

colecții), patrimoniu audio-vizual (arhive audio-vizuale), patrimoniu imobil (monumente, arheologie).

Politica publică a reprezentat punctul de pornire în ceea ce privește procesul de digitizare a resurselor culturale și crearea Bibliotecii Digitale a României, proiect devenit realitate în anul 2023. Biblioteca Digitală a României, realizată prin programul *e-cultura*, este funcțională²⁵. Programările pentru atingerea obiectivelor s-au făcut la nivel multianual, în corelare cu perioadele de programare ale Uniunii Europene. Pentru intervalul 2008-2014 a fost gândit un plan de acțiuni în 2 etape: intervalul 2008-2009, în care s-au urmărit: dezvoltarea de soft specific, întreținere și actualizare; achiziționarea de echipamente și manoperă; echipamente pentru stocarea și accesarea conținutului digital; formarea profesională. Cea de-a doua etapă a fost reprezentată de intervalul 2010-2014, în care obiectivele au fost reprezentate de atragerea de finanțări europene; participarea României la programele regionale europene din domeniul digitizării; instituirea de parteneriate public-public și public-privat²⁶.

Strategia pentru cultură și patrimoniu național 2016-2022 oferea, în cifre, atât un bilanț al realizărilor anterioare, cât și proiecțiile pentru viitor. Conform Strategiei naționale privind agenda digitală pentru România 2020, până la sfârșitul anului 2015 ar fi trebuit digitizate și publicate în cadrul Bibliotecii Digitale Europene 750.000 de resurse. Până în august 2016, s-a reușit digitizarea a doar 7,6%, motiv pentru care Ministerul Culturii a propus spre finanțare din fonduri europene nerambursabile proiectul e-Cultura, care a avut ca obiectiv digitizarea până în 2020 a unui număr de 750.000 de resurse provenite preponderent din domeniul patrimoniului cultural mobil²⁷. Strategia de dezvoltare a României pentru 20 de ani propusă de Academia Română a abordat, la rândul ei, digitizarea documentelor din biblioteci și integrarea lor în circuitul informațional european și universal, ca o direcție prioritară de acțiune. Erau propuse ținte ambițioase: pe termen scurt (3 ani) – 50.000 de obiecte digitizate, pe termen mediu (10 ani) – 75.000 de obiecte digitizate și pe termen lung (20 de ani) – 100.000 de obiecte digitizate²⁸.

Anul 2023 a marcat în mod oficial finalizarea proiectului Bibliotecii Digitale a României și lansarea acesteia. *E-cultura: Biblioteca Digitală a României* a reprezentat un proiect-pilot pus în practică la nivelul Ministerului Culturii prin Unitatea de Management a Proiectului dedicat digitalizării

²⁵ <https://culturalia.ro/> (accesat la 12.02.2025).

²⁶ Stănescu 2009, p. 39-40.

²⁷ http://www.cultura.ro/sites/default/files/inline-files/_SCPN%202016-2022inavizare.pdf, pag. 30 (accesat la 12.02.2025).

²⁸ https://old.biblacad.ro/cercetare/StrategieAR/SAR_Tema10_BAR_Faza4-27.06.2016.pdf, pag. 15 (accesat la 12.02.2025).

patrimoniului cultural mobil, derulat în perioada iulie 2018 – iulie 2023²⁹, al cărui rezultat final a urmărit crearea Bibliotecii Digitale a României (culturalia.ro), pandantul național al Bibliotecii Digitale Europene (europeana.eu). Proiectul, a cărui valoare totală a fost de 52.855.995,57 de lei, a răspuns obiectivului de a digitaliza 750.000 de resurse culturale, asumat de România potrivit Agendei Digitale 2020, și de a crea, în consecință, Biblioteca Digitală a României, fapt ce constituie cea mai amplă contribuție națională la europeana.eu³⁰. Din cele 581.230 de resurse culturale propuse pentru transpunerea în format digital (carte, carte rară, documente, obiecte, obiecte digitale 3D, audio, video, articole), s-a ajuns la sfârșitul perioadei de implementare la 586.257 de realizări, prezentate împreună cu instituțiile și imaginile reprezentative din timpul procesului³¹. Sunt imagini martor care susțin nu doar promovarea proiectului, ci și o mai bună înțelegere asupra detaliilor, profunzimii și, nu de puține ori, a provocărilor de punere în practică a obiectivelor în acest domeniu.

Digitizarea patrimoniului cultural național și expunerea online implică un efort de durată, informația digitală fiind considerată mult mai perisabilă decât cea conținută pe suporturi tradiționale, precum hârtia și microfilmul³². La sfârșitul procesului pur tehnic de digitizare se deschide perioada de durabilitate, cea care asigură în fapt pe termen lung vizibilitatea și accesul virtual al publicului larg la valorile transpuse în online. Conservarea și valorificarea virtuală au impus noi direcții de intervenție, atât pentru instituțiile deținătoare (realizarea infrastructurii tehnice adecvate, asigurarea resursei umane și financiare, elaborarea de ghiduri și proceduri tehnice în corelare cu standardele naționale și internaționale, mentenanța informatică și protecția datelor), cât și la nivel național, din punct de vedere legislativ. Dezvoltată concomitent cu procesul de digitalizare și transformare digitală, securitatea cibernetică este și la ora actuală una dintre cele mai mari provocări, căreia i se alocă resurse umane și financiare consistente. În ianuarie 2019, a intrat în vigoare Legea nr. 362/2018 privind asigurarea unui nivel comun ridicat de securitate a rețelelor și sistemelor informatice³³. Această nouă lege vizează creșterea gradului de pregătire pentru a face față incidentelor de securitate informatică și sporirea încrederii cetățenilor în piața unică digitală. Legea se aplică operatorilor de servicii esențiale și furnizorilor de servicii digitale.

²⁹ https://www.umpcultura.ro/e-cultura_doc_1375_despre-proiect_pg_0.htm, (accesat la 17.02.2025).

³⁰ https://www.umpcultura.ro/e-cultura_doc_1375_despre-proiect_pg_0.htm (accesat la 17.02.2025).

³¹ https://www.umpcultura.ro/e-cultura_doc_1380_institutii-participante_pg_0.htm (accesat la 17.02.2025).

³² Dinu 2012, p. 7. Vezi și <http://eprints.rclis.org/31552/1/Biblioteca-digitala-Nicoleta-Roxana-Dinu.pdf> (accesat la 19.02.2025).

³³ <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/209670> (accesat la 17.02.2025).

O altă provocare a transpunerii patrimoniului cultural în online o reprezintă încă problema drepturilor de autor. Reperele cadrului legal sunt reprezentate de legea nr. 8/1996, privind dreptul de autor și drepturile conexe, legea nr. 334/2002, republicată, privind bibliotecile, Legea nr. 111/1995, republicată, privind depozitul legal de documente, Legea nr. 182/2000, cu modificările și completările ulterioare, privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, Legea nr. 135/2007, privind arhivarea documentelor în formă electronică, Legea nr. 186/2003, privind susținerea și promovarea culturii scrise.

Comisia Europeană lansa, la sfârșitul lunii august 2009, o dezbatere publică referitoare la viitorul proiectului „Europeana”. Principalele aspecte discutate au vizat identificarea unei soluții europene pentru problema drepturilor de autor ce protejează conținuturile online și actualizarea legislației, adecvarea ei la provocările erei digitale. Printre cele 16 întrebări adresate părților implicate se aflau: Cum se poate garanta disponibilitatea materialului digitalizat pentru utilizatorii de pe întregul teritoriu UE? Ar trebui să existe o cooperare mai strânsă cu editorii în ceea ce privește materialul protejat de drepturi de autor? Ar fi o idee bună să se creeze registre europene pentru lucrări ai căror deținători nu pot fi identificați și pentru lucrări care nu mai sunt publicate? În prezent s-au luat deja măsuri pentru a facilita digitalizarea și diseminarea patrimoniului cultural în Directiva privind operele orfane³⁴ transpusă în legislația națională prin completarea legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe cu legea nr. 210 din 21 iulie 2015³⁵. Actul normativ are scopul de a facilita digitizarea și difuzarea operelor și a altor obiecte protejate prin drepturi de autor sau drepturi conexe, pentru care nu s-a identificat niciun titular al drepturilor de autor sau pentru care titularul, deși a fost identificat, nu este localizat (așa-numitele „opere orfane”). În această categorie, potrivit proiectului de lege, nu intră operele anonime sau cele sub pseudonim. În situația în care titularul drepturilor de autor sau conexe este identificat sau localizat ulterior, opera sau fonograma respectivă își încetează statutul de operă orfană.

La începutul secolului al XXI-lea, progresul tehnologiei a deschis noi perspective de evoluție pentru patrimoniul cultural, potențându-i atributele de resursă economică, socială, educațională. Oameni și state s-au conectat într-un sistem de vase comunicante, consolidându-și sentimentul de comunitate reunită în jurul acelorasi valori care se doresc a fi transmise generațiilor viitoare. Acțiunile tradiționale de conservare au fost urmate de eforturi de digitizare și transpunere în online. World wide web-ul a adus vizibilitate și recunoaștere, aspecte care au stimulat demersuri inovatoare în ceea ce privește valorificarea și accesul

³⁴ Directiva 2012/28/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 privind anumite utilizări permise ale operelor orfane: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0028> (accesat la 17.02.2025).

³⁵ <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/170027> (accesat la 17.02.2025).

publicului în zone în care multă vreme cunoașterea a fost condiționată de prezența fizică (în mod special colecțiile muzeale, colecțiile speciale ale bibliotecilor), dar și vulnerabilitatea datelor și necesitatea securizării lor în fața pirateriei digitale. În toate aceste aspecte, legislația a jucat un rol principal, fiind chemată să stabilească normele și limitele de acțiune și să sancționeze abaterile. În România, legislația europeană a constituit matricea în cadrul căreia a fost inițiată și s-a dezvoltat legislația națională specifică în domeniul digitizării, digitalizării și transformării digitale a societății. Evoluând, de la legislația cu caracter general, la cea special destinată anumitor sfere de activitate, ea a constituit fundamentul pentru standardizarea și profesionalizarea activității de digitizare, pentru apariția unor instituții noi care manageriază în prezent acest domeniu (Institutul Național al Patrimoniului) sau pentru concretizarea unor obiective generoase asumate la nivel comunitar (Biblioteca Digitală a României).

Abrevieri bibliografice

- Palfrey, Gasser 2008 – John Palfrey, Urs Gasser, *Born Digital: Understanding the First Generation of Digital Natives*, New York, 2008
- Yong, Gates 2014 – Su-Ting Yong, Peter Gates, „Born Digital: Are They Really Digital Natives?”, în *International Journal of e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning*, vol. 4, no. 2, April 2014, p. 102. Resursă în format electronic disponibilă la adresa web: https://www.researchgate.net/publication/269838844_Born_Digital_Are_The_y_Really_Digital_Natives (accesat la 18.02.2025)
- Filip 2014 – Florin Gheorghe Filip, „Colecțiile de patrimoniu în era digitală; în loc de o cronică a unui workshop”, în Florin G. Filip, Doina Banciu, Mircea Regneală, Măriuca Stanciu (coordonatori), *Colecțiile de patrimoniu în era digitală. Comunicări și articole, 24-25 noiembrie 2014*, București, 2015, p. 167-177.
- Roman-Negoi 2023 – Ana-Maria Roman-Negoi, „Repere ale procesului de digitalizare în bibliotecile din România. Carte veche în colecțiile digitale ale Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca”, în *Apulum, series Historia & Patrimonium Supplementum*, LX, 2023, p. 189-200
- Stănescu 2009 – Niculae Stănescu, „Stadiul digitizării în Biblioteca Națională a României”, în Ana Maria Roman-Negoi, Eva Mârza (editori), *Cercetarea și perspectivele digitizării*, Cluj-Napoca, 2009, p. 39-40
- Dinu 2012 – Roxana-Nicoleta Dinu, *Biblioteca digitală și digitizarea patrimoniului cultural, Rezumatul tezei de doctorat, 7 p.* Resursă în format electronic disponibilă la adresa web: <http://eprints.rclis.org/31552/1/Biblioteca-digitala-Nicoleta-Roxana-Dinu.pdf> (accesat la 19.02.2025)